

SPROG & SAMFUND

Nyt fra
Modersmål-Selskabet
22. årgang nr. 1
Marts 2004

Indhold: Bladudvalget skriver 3 · Hjemmeside + Bestyrelsen 4-5 · Nye bøger 6-8 · Holberg 9 · Læserbrev og introduktion 10-12 · Matador 13-15 · Modersmål-Pris og generalforsamling 16

Begivenheder

Tegningen af Jon Ranheimsæter ovenover er lånt fra den ny sprogbog "Majonæsekrigen og radiser fra neden", en norsk bog bearbejdet for et dansk publikum og, som titlen antyder, målrettet til et yngre publikum, selv om alle kan have glæde af indholdet. Bogen, der er misundelsesværdigt rigt illustreret, kommer vidt omkring og giver besked om meget. Den vender vi tilbage til senere, men præsenterer i dette nummer indgående to andre begivenheder på sprogområdet, Peder Skyum-Nielsens bog "Vellyden", der pædagogisk og teknisk fagligt definerer de metoder, der kendetegner den gode oplæser i tv og radio. Bogen er et led i den serie, som Syddansk Universitet udgiver i samarbejde med

Danmarks Radio. Det andet begivenhedsrige værk er selvfølgelig Den Danske Ordbog, hvis første bind nu er på markedet. Tre uundværlige bøger netop i det år, hvor der er dekretet en officiel sprogpolitik og nye læserplaner for folkeskolen. I den anledning introducerer vi i Sprog & Samfund en ny serie, der vil beskrive mål, midler og ambitioner i danskundervisningen på forskellige læreanstalter. Georg Søndergaard præsenterer serien i dette nummer, og folkeskolen holder for i næste nummer.

Tiden nærmer sig for den generalforsamling, der samtidig åbner for Modersmål-Selskabets 25 års fødselsdag. Se annoncen på bagsiden og bemærk adressen.

M. B.

SPROG & SAMFUND

er medlemsblad for Modersmål-Selskabet og udsendes i 4 numre årligt. Abonnement for ikke-medlemmer 90 kroner.

Oplag: 1200 eksemplarer.

BLADUDVALG:

Bent Pedersbæk Hansen (form.)

Ingrid Carlsen

ANSVARSHAVENDE REDAKTØR:

Michael Blædel

Asserbohusvej 31,

3300 Frederiksværk

tlf. 47 74 62 61

[blaedel@wanadoo.dk/](mailto:blaedel@wanadoo.dk)

red@modersmaal.dk

LAYOUT:

Joanne Hummerston

REPRO OG TRYK:

Clausen Offset

ISSN 0108-433 X

Artikler der offentliggøres i Sprog og Samfund tegner ikke nødvendigvis Selskabets holdning. Eftertryk tilladt med kildeangivelse.

Modersmål-Selskabet har til formål at virke for bevarelse og udvikling af modersmålet som en grundlæggende forudsætning for dansk kultur og folkestyre. Dette tilstræbes ved:

1. At vække forståelse for betydning af en klar, udtryksfuld og varieret anvendelse af sproget i tale og skrift – med respekt for dialekterne

2. At formidle kendskab til forskning og uddannelse vedrørende det danske sprog.

Medlemskontingent er 200 kr. årligt, for uddannelsessøgende og pensionister 125 kr. (Portogebyr – udlandet: 50 kr.)

Giro 6 67 69 01.

Internet: www.modersmaal.dk

MODERSMÅL-SELKABETS BESTYRELSE:

FORMAND:

Cand.scient.bibl. Elisabet Sinding,
Tuborgvej 54, 3. tv., 2900 Hellerup, tlf. 3961 6908,
es@db.dk

NÆSTFORMAND:

Lektor, cand.mag. Arne J. Hermann,
Lauggårds Vænge 36, 2860 Søborg, tlf. 3956 2074,

KASSERER:

Dir. Niels Jørgen Ebbensgaard
Skovholmsvej 1, 3300 Frederiksværk, tlf. 4774 6172,
Niels.J.Ebbensgaard@get2net.dk

ØVRIGE BESTYRELSE:

Lektor, mag.art. Bent Pedersbæk Hansen,
Gadestævnet 35, 2650 Hvidovre, tlf. 3647 4065,
benditto@image.dk

Cand.mag. Gerda Thastum Leffers,
Skolebakken 81, 2830 Virum, tlf. 4585 7644,
thastum@post.tele.dk

Marketingchef Søs Stadil Palm,
Skovvej 113, 2920 Charlottenlund, tlf. 3963 0213,
sos@stadil.net

Seminarielektor Claus Tilling,
Islevhusvej 36, st., 2700 Brønshøj, tlf. 3828 6648,
ct@udd.blaagaardsem.dk

SUPPLEANTER TIL BESTYRELSEN:

Kontorassistent Ingrid Carlsen,
Ammendrupvej 33, 3200 Helsinge, tlf. 4879 8771,
ing rid@yahoo.dk

Stud.mag. Kenn Hansen
Emdrupvej 51 st.th., 2100 København Ø, tlf. 2680 6565,
fax 3920 7760, kenn@journalist.dk

MODERSMÅL-SELKABETS SEKRETARIAT:

Birte Iversen,
Engerødvej 34, 3200 Helsinge, tlf. 4879 6352,
birte.eku@c.dk

Send evt. e-mail-adresse til sekretariatet.

Bladudvalget mener:

Kommakrigen – læserne tabte

AF BENT PEDERSBÆK

Blandt julegaverne var denne gang Thomas Bredsdorfs bog om oplysningstiden, ”Den brogede oplysning”, et både interessant og underholdende værk, der helt omvurderer 1700tallet: Århundredet var slet ikke så tørt rationalistisk, som romantikerne og efterfølgende litteraturhistorikere har bildt os ind.

Det eneste irriterende ved bogen er, at forfatteren bruger nyt komma. Så snart tankegangen bliver bare en smule kompliceret, må man gang på gang læse om, fordi man ikke har det lille signal foran ledsætningerne, der siger *giv agt, tøv lidt*, her sker der noget, nu kommer der noget nyt: en underordning, en nærmere bestemmelse, et forbehold, en årsag. Heldigvis er sproget redundant, dvs. at det bruger både livrem og seler, vi får det samme at vide på flere måder, så meningen går ikke tabt, men læsningen forsinkes, når man for ofte ryger ind i *hov, den må jeg lige have igen*.

Med andre ord foretrækker jeg det gamle komma og mener, at det er et rigtig usselt kompromis, undervisningsministeren og kulturministeren har lavet med Dansk Sprognævn. Henrik Galberg Jacobsen forsvarer forliget i forrige nummer af Sprog og Samfund og skriver bl.a. ”Det nye komma får sin centrale regel optaget i det samlede danske kommasystem...” Netop, og denne centrale regel er valgfrihed, hvad angår komma foran ledsætninger, så hermed er det nye komma smuglet ind ad bagdøren. Det var kun tilsyneladende, at Sprognævnet kastede håndklædet i ringen; ved at overgive sig vandt det – og læserne tabte.

I fortsættelse af det ovenfor citerede skriver Galberg Jacobsen videre: ”Og det traditionelle komma får tilført en valgfri mulighed der gør det til et mere udtryksfuldt og mindre mekanisk system end før.” Javel, men så er vi også næsten tilbage i anarkiet fra før kommakrigen, der opstod af, at Sprognævnet konstruerede et underligt nyt regelkomma for at slippe af med pausekommaet. Dette sidste var et *kunstnerkomma*, der blev foretrukket af meget be-

vidste sprogbrugere, som kunne bruge det med raffinement, men desværre blev det også brugt af dovne og sjuskede sprogbrugere som undskyldning for at sætte kommaerne helt tilfældigt.

Og eleverne i skolen gad ikke lære den simpleste grammatiske analyse – for nu at sætte sagen lidt på spidsen – hvad skulle de det for, når det ikke engang var nødvendigt af hensyn til rigtig kommatering.

Situationen var ikke holdbar, men lanceringen af det nye komma løste ikke problemet, for nok krævede det nye komma analyse, men ulejligheden med analysen førte som oftest til, at der alligevel ikke skulle sættes komma. Naturligvis er der andre og vigtigere grunde til at lære grammatisk analyse end hensynet til kommatering, men som pædagogisk middel er det godt, at der er en klar sammenhæng: *Her begynder ledsætning, altså komma*. Mon lærerne kan få eleverne til at analysere efter formlen: *Her begynder ledsætning, altså ingenting (valgfrihed)?* Man kan have sine tvivl og beklage, at undervisningsministeren ikke holdt fast på sit synspunkt: at der kun skulle være ét kommasystem i skolen, nemlig det grammatiske.

Det er klogt af ministeren at understrege ”i skolen”, for det er jo ikke strafbart at sætte forkert komma. Efter skolen må enhver sætte komma for egen regning og risiko, men i skolen er man lærling, og her bør man lære at sætte lærlingekomma, nemlig det traditionelle, der markerer, hvor sætninger begynder og slutter – ikke nogen valgfrihed her. Efter skolen er man mester og kan gøre, som man vil, bl.a. kan man vælge at følge Sprognævnets anbefalinger, og der er så tale om et reelt valg, netop fordi man i skolen har lært håndværket, den grammatiske analyse.

Hvis Sprognævnet ville gå med til en sådan deling – på den ene side et basis- eller skolekomma som det eneste, der skulle undervises i i skolen, på den anden side sprognævnskommaet – så kunne kommakrigen afblæses uden tabere.

www.modersmaal.dk

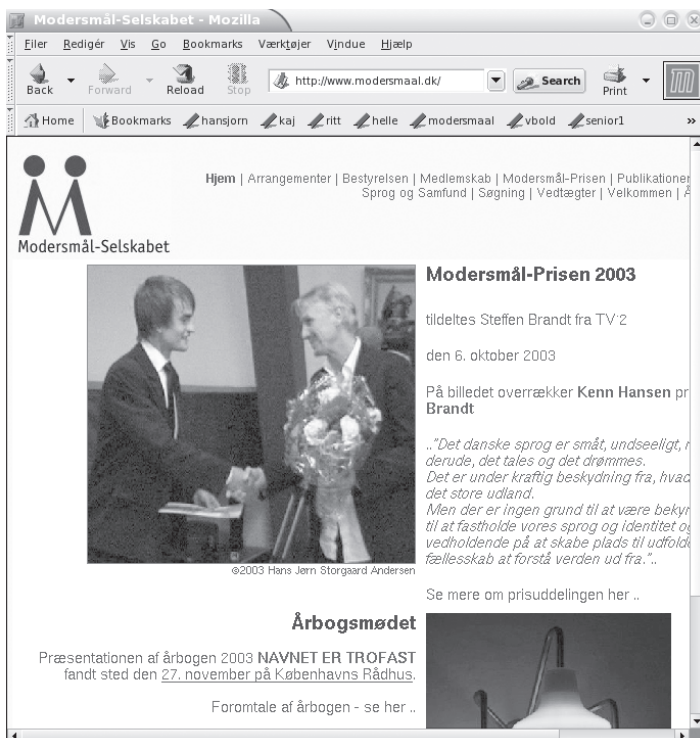
AF HANS JØRN STORGAARD ANDERSEN
WEB-REDAKTØR FOR MODERSMÅL-SELSKABET

Elisabet Sinding og Erik Drigsdahl var initiativtagere til den oprindelige hjemmeside, som fik sin placering på Danmarks Biblioteksskole. Det var dengang, hvor det kostede rimelig meget at huse en hjemmeside.

Siden hed dengang: ix.db.dk/modersmaal, men fik senere sin egen identitet som: www.modersmaal.dk ja, jeg undskylder gerne de tekniske ord og vendinger, som området er så behæftet med. Men sådan går det ofte med teknik i en hastig udvikling. Det kan Modersmål-selskabet dog gøre noget ved, bl.a. ved at bruge gode danske udtryk, måske med et lille 'e' foran.

Egentlig er stillingsbetegnelsen 'webmaster', men jeg foretrækker web-redaktør. Det lille engelske ord: 'web' ikke er sådan at komme uden om. En hjemmeside hed oprindeligt: 'home page', og så skulle man tro, at det drejede sig om en enkelt side. Men sådan er det ikke. De fleste hjemmesider indeholder temmelig mange sider, og så kalder smarte IT-mennesker det for: 'site' eller i bestemt form: 'siten' eller 'sitet'. Sådan kunne man blive ved med at fremture ... bl.a. fandt en smart sælger meget tidligt på at oversætte tegnene på et tastatur og en skærm til: karaktersæt (fra det engelske: character set). Og det er ikke meningsfyldt, for karakterer er noget helt andet, og begrebet sæt passer heller ikke i den sammenhæng.

Det er mere min opgave at beskrive ideen bag selskabets nuværende hjemmeside sådan som den har udviklet sig gennem de seneste år, hvor jeg selv har været aktivt medlem. På figuren eller billedet af

Modersmål-Selskabets aktuelle hjemmeside.

hjemmesiden ses det nye logo og selskabets navn øverst. Herefter følger nogle firkantede bokse med hvert sit indhold, gerne så aktuelt som muligt. Til sidst, nederst på siden, findes der en indholdsfortegnelse til de øvrige sider. Ikke i en alfabetisk orden, men i den orden, som forhåbentlig naturligt vækker interesse hos en tilfældig forbigående.

Ved at klikke på disse ord eller begreber kommer man automatisk til nye sider, som også er hjemmesider i teknisk forstand, men vi kalder dem underordnede sider. Det er næsten som i en bog, dog har man her mulighed for at lave mange flere henvisninger eller lænker, som gør det let at navigere rundt i hjemmesiden.

Min første optræden ved et MS-arrangement var

i øvrigt i 1999, da Frederik Dessau fik overrakt Modersmål-Prisen. Jeg skulle blot lave enkeltbilleder til brug i tidsskriftet og på hjemmesiden, men jeg blev så fascineret af det talte ord, at jeg lod kameraet køre videre. Det er normal teknik, når man vil have gode billeder, fordi et kamera optager 25 billeder i sekundet, så der er altid mindst ét godt billede. Men bestyrelsen fik en kopi af båndet, så man kunne se og høre talen på et normalt fjernsyn, og det vakte så stor en glæde, at vi har gjort det lige siden.

Det kan betyde, at de medlemmer, der ikke kan overvære et arrangement, kan få mulighed for at gense eller genhøre det. Optagelserne kan også udgives på hjemmesiden, men der går nok en del tid, før det er teknisk og økonomisk muligt. Principielt kan man i disse mobiltelefoni-tider også transmittere et arrangement direkte til Internet, så man kan følge med direkte hjemme ved skærmen, også det hører til de spændende fremtider, man kan ane forude.

Lige nu forsøger vi at få orden på de aktuelle sider på www.modersmaal.dk, så medlemmer og andre interesserede kan få et indblik i selskabets formål og gøremål og meget andet. Ligesom med et tidsskrift er det vigtigt, at medlemmerne skriver indlæg til en hjemmeside, og det arbejder vi på at få gjort lettere via e-post eller lignende metoder. Tidsskriftet vil jeg foreslå bliver lagt på hjemmesiden, så man altid har adgang til de gamle numre, ligesom årbøgerne også bør lægges ud til høflig selvbetjening. Alt sammen for at sprede glæde og gøre gavn.

Formandsskifte

Elisabet Sinding har efter tre år som formand for Modersmål-Selskabet på grund af øget arbejdsbyrde på Biblioteksskolen ønsket at træde tilbage. Bestyrelsen har konstitueret Bent Pedersbæk, der har været medlem af bestyrelsen siden 1994. Bent Pedersbæk er 61 år, mag.art. i almindelig litteraturvidenskab og har indtil 2003 undervist i dansk på Nørre Gymnasium. Bent Pedersbæk har i adskillige år været medlem af bladudvalget og fast bi-dragyder med kommentarer.

Landsretsagfører Aage Reimer

Det er med dyb sorg, jeg erfarer, at Modersmål-Selskabets bestyrelsesmedlem gennem 13 år, Aage Reimer, er gået bort.

I selskabets bestyrelse var Aage den faste støtte, der med sit kultiverede væsen forstod at samle synspunkter. Vi nød godt af hans sunde dømmekraft og evne til at skære igennem på afgørende punkter. Ikke mindst som fremragende ordstyrer på bestyrelsesmøderne.

Vi nød også godt af Aages dygtighed i forbindelse med fondsansøgninger. Med sin store kontaktflade som landsretssagfører og mangeårig direktør i Gigtforeningen, hvor han også var æresmedlem, affødte hans navn stor respekt hos adskillige gavmilde fonde.

Aage havde et humanistiske livssyn og et stort menneskeligt format.

Som formand nærrede jeg ubetinget tillid til Aage som vejleder og rådgiver. Jeg vidste, at jeg altid kunne komme til ham med spørgsmål og problemer, og jeg benyttede ofte lejligheden til at drage nytte af hans venskabelige og faglige råd.

Aage blev 81 år. Han efterlader et stort tomrum i bestyrelsen og i Modersmål-Selskabet.

Æret være Aage Reimers minde.

ELISABET SINDING

Gerda Møller

I januar afgik tidligere bestyrelsesmedlem Gerda Møller ved døden, få dage efter sin 90 års dag. Gerda Møller kom ind i bestyrelsen i 1989 og indvilligede i at overtage kassererposten fra Lis Garbers i 1996. Den post bestred hun frem til 2002, hvor hun valgte at forlade bestyrelsen på grund af svigtende helbred. Ved sin udtrædelse blev Gerda Møller portrætteret af Gerda Leffers i Sprog&Samfund, juni 2003 nr. 2.

Ny dansk ordbog

AF GEORG SØNDERGAARD

Efterårets store sensation på det sproglige område var Den Danske Ordbog.

Gennemførelse og tilendebringelse af et ordbogsprojekt er altid en stor bedrift, og foreløbig er da også kun første bind af det nye seks binds værk udkommet. Det skete den 11. november 2003 hvor Den Danske Ordbog blev præsenteret for offentligheden ved et arrangement i Carlsberg Akademi med Carlsbergfondet som vært. Den Danske Ordbog vil blive et værdifuldt supplement til Ordbog over det Danske Sprog, Nudansk Ordbog, Retskrivningsordbogen, Den store Encyclopædi og de andre opslagsværker hvor vi kan søge oplysninger om sproget, vore ord, deres oprindelse og brug. Med sine seks bind vil den være et praktisk kompromis mellem ODS' 27 og Nudansk Ordbogs to bind. Den medtager flere ord end nogen anden dansk ordbog og redegør for hvert ords betydning og brug. Den er ikke nær så detaljeret som ODS (Ordbog over det Danske Sprog); til gengæld omfatter den langt flere ord.

Hvor ODS kan siges at omfatte dansk fra de sidste 200 år til begyndelsen af 1900-tallet, er Den Danske Ordbog tydeligt baseret på det almindelige ordforråd i moderne dansk i perioden fra ca. 1950 frem til i dag.

Den indeholder en række forskellige oplysninger om de enkelte opslagsord og henvender sig både til den professionelle og den utrænede bruger, hvad enten brugeren har dansk som modersmål, andet-sprog eller fremmedsprog.

Den Danske Ordbog omfatter først og fremmest ord fra almensproget, men medtager også de almindeligste fremmedord, fagord og slangudtryk.

Den Danske Ordbog giver en mængde information om de enkelte opslagsord. Foruden oplysninger om stavning, ordklasse, bøjning og udtale indeholder ordbogen beskrivelser af ordenes betydning og brug, og eventuelle synonyme og antonymer anføres. Det angives også om ordene er fx sjældne el-

ler gammeldags, om de er slangord, om de især bruges inden for et bestemt fagområde osv.

Ordbogen viser desuden typiske eksempler på opslagsordenes anvendelse, og ordenes brug og betydning illustreres ved autentiske citater fra aviser, romaner, tv-udsendelser m.m. Hvis ordene indgår i talemåder eller andre faste udtryk, beskrives disse også.

Endelig oplyser Den Danske Ordbog om ordenes oprindelse og historie, og der angives afledninger til og sammensætninger med opslagsordene.

I flere tilfælde er der omhyggelige udtaleangivelser – også i forbindelse med ord der ikke i øvrigt opleves som usædvanlige.

Materiale

Ifølge oplysninger fra redaktionen er Den Danske Ordbog først og fremmest baseret på et stort korpus af elektronisk lagrede tekster. Det indeholder mange tusinde tekster og tekstuddrag fra perioden 1983-1992. Teksterne stammer fra danske aviser, bøger, blade, radio- og tv-udsendelser, brochurer, reklamer, tegneserier, breve, skolestile, lejligheds-sange m.m., således at der i alt er ca. 40 millioner løbende ord i korpus.

Et særligt søgeprogram har givet ordbogsredaktørerne mulighed for at samle et utal af informationer om hvordan sproget bliver brugt. Undersø-

Respekt er vigtigt. Og der er noget virkelig rart ved at blive tiltalt høvisk, både mellem venner og mellem mand og kvinde.

JOURNALIST SARA LETH I POLITIKEN
DEN 2. FEBRUAR 2004 I EN KOMMENTAR OM
DE UNGES HÅRDKOGTE SPROG

gelser i det store tekstkorpus kan f.eks. afsløre om et ord har skiftet betydning hos den yngre generation, eller om det afviger fra Dansk Sprognævn's forskrifter mht. stavning el. bøjning. Det store tekstkorpus har desuden været den vigtigste kilde til de mange autentiske citater der gives i artiklerne for at illustrere opslagsordenes betydning og brug.

Udover det store tekstkorpus bygger Den Danske Ordbog på mange andre kilder. Redaktionen har således løbende modtaget ordsedler fra et frivilligt korps af sproginteresserede, de såkaldte SpORD-hunde. Disse indberetninger har været med til at sikre at også sprogets seneste udvikling er blevet beskrevet i ordbogen.

Endelig har Den Danske Ordbogs redaktører benyttet sig af en lang række ordbøger, leksika, faglige opslagsværker m.m., ligesom også internettet er blevet en vigtig kilde i ordbogsarbejdet, både mht. informationssøgning og eksempler på anvendelsen af ord.

Den Danske Ordbog udkommer i 2003-2004, første bind kom i november 2003 og de resterende fem kommer i løbet af 2004. Ordbogen er finansieret af Kulturministeriet og Carlsbergfondet i fællesskab. Den udgives på forlaget Gyldendal og sælges i subscription for 3.000 kr.

Håndbog i at tale ordentligt

AF CLAUS TILLING

Der er udkommet et hæfte om vellyden i radio og fjernsyn. Det er skrevet af Peder Skyum-Nielsen der er professor på Syddansk Universitet i Odense og redaktør på en serie på i alt 7 hæfter om Mediedansk hvoraf de to første er udkommet i december 2003. Det ene hæfte hedder *Ordvalget*, det andet *Vellyden*. Sidstnævnte vil blive anmeldt her.

Vellyden er direkte henvendt til journalister der taler i medierne, og har et klart pædagogisk sigte.

Indholdet er disponeret efter de ti talemomenter som allerede står klart beskrevet i 'Dansk sprog. En grundbog' som Skyum-Nielsen udgav i 1996 sammen med Henrik Galberg Jacobsen. Jeg remser dem op her fordi de både er fagligt grundlæggende, og fordi de styrer læseren systematisk igennem hæftet: Artikulationen, fraseringen, tempoet, pauseringen, herunder vejrtrækningen, styrken, trykplaceringen, højden eller tonelejet, tone- og melodigangen, klangen og resonansen, muskelspændtheden og kompressionen. 'Instrumentbrættet' bliver punkterne kaldt her, som knapper eller skalaer man kan skruer op og ned på.

Det vil være uoverkommeligt at være opmærksom på alle momenter på én gang, men for både lyttere og journalister gælder det at der er særlige faremomenter der bliver fokuseret på til forskellig tid. Det er dog helhedsoplevelsen der tæller, og for at vise forbilleder på den bedste måde er der lavet en hjemmeside på nettet med ikke mindre end 18 lydeksempler på bemærkelsesværdige mediestemmer fra Karl Bjarnhof og Gunnar Hansen til John Danstrup og Ole Emil Riisager, der fortjent flere steder fremhæves som mesteren. Også yngre journalister er med: Jes Dorph-Petersen, Trine Sick, Tobias Hertz og Caroline Boserup og flere andre. Find dem på www.dr.dk/mediedansk.

Hovedbudskabet i hæftet er – tør jeg sige naturligvis og heldigvis – at de talende skal komme lytterne i møde således at lytterne har lyst til at høre indholdet eller budskabet og ikke ustandselig støder på knaster der irriterer og spærrer for forståelsen.

Hvor er det så der er problemer? Første talemoment. Artikulationen. Skyum-Nielsen bruger så suggestivt et udtryk som stavelseskanibalisme om det der i mere neutrale fremstillinger som regel kaldes stavelsesreduktion (eller apokope hvis det går ud over sidste stavelse i et ord). Men der er tale om 'juskerti og slugeri' så der skal ruskes op! Der bliver brugt en meget enkel lydskrift som alle kan forstå og forholde sig til: billeder bliver til /bedlå/, stearin bliver til /sdaRI;N/, hvor både tryk og stød bliver angivet i det sidste eksempel. Det kan undertiden være svært at forstå meningen med de lydskrevne ord, men det synes at have en underliggende pædagogisk hensigt: Overdrivelse fremmer

forståelsen, og den journalist der sætter sig selv ind som formidler, kan eksemplarisk få demonstreret hvor svært det kan være at forstå det sagte hvis udtalen ikke er tydelig nok.

Jeg er sikker på at mange af Sprog&Samfunds læsere vil nikke genkendende til de mange eksempler, og mange har måske også skrevet læserbreve om udtalen, i hvert fald har de tænkt på at gøre det.

Hvorfor er det nu gået så galt med udtalen? Et af buddene er nedslidning ved hyppig brug og for travlhed. Hvis man siger /pla:rmsbor/ i stedet for ple-je-hjems-be-bo-e-re har man ved reduktion/-kannibalisme sparet 72% af stavelserne, og det bliver med ironisk distance kaldt 'energiøkonomisk' bevidsthed; men der bliver også peget på at udtaler som denne skader danskernes sprogglæde og samforståelse. Og hvordan går det med interessen hos dem der ikke har dansk som modersmål? Er et sprog der behandles så skødesløst af de modersmålstalende, værd at lytte til og lære? Næppe.

Det er ikke bare stavelserne det er galt med, det er også galt med de enkelte lyde. Hæftet giver en lang række eksempler på utydelig brug af /r/ der vokaliseres så voldsomt at det bliver helt borte i fx /vius/ og /vudeå/.

Vokalerne får en side for sig under overskriften Vokalvaskeriet, og der bliver givet eksempler på 'vokalsnavs'.

Jeg er enig med forfatteren når han på side 24 skriver: 'Vi kunne blive ved, men sammenfatter i to regler: 1. Respekt for stavelserne: Prøv at være både distinkt og naturlig, tag helst alle stavelser med. 2. Respekt for vokalerne: Form hver enkelt af dem omhyggeligt og præcist, fra nu af!'

Der er grundlag for en langvarig faglig diskussion i ordet 'naturlig'. Det er nemlig en meget besværlig proces at få folk til at ændre sprogvaner. Det tager sin tid, og først og fremmest føles det netop unaturligt at gøre noget andet end det man er vant til, og er den enes opfattelse af det naturlige bedre end den andens? Skyum-Nielsen formulerer et ideal: 'Distinkt udtale, som naturligst muligt fastholder og forbedrer sammenhængene mellem det danske skriftbillede og udtalen. Ved at gå disciplineret til udtalearbejdet hjælper man alle dem, der pga. generations-, geografi-, uddannelses- eller an-

FORUNDERLIGT

At vejen op ad bakke kan være en nedtur...

dre forskelle har forbasket svært ved at forstå det typiske talte og alt for svagt artikulerede moderne dansk.' Det er klar snak, og enhver læser, ikke bare journalisterne, kan straks komme i gang med at øve sig, helst med en makker. Der er indlagt ikke færre end 58 opgaver undervejs i teksten så man virkelig selv kan prøve om man består.

Også de andre talemomenter får en grundig gennemgang, dog ikke så fyldig som artikulationen, og der henvises til supplerende læsning fx under afsnittet om tryk. Tryk på forkerte stavelser forstyrrer mange, og Skyum-Nielsen lægger ikke fingrene imellem når han ligefrem har et afsnit med overskriften Tumpetryk. Læseren af disse linjer har sikkert straks en forestilling om hvad det kunne dække. I hæftet er det 'manien med at betone verbet i en sætning, hvorved oplæseren eller journalisten implicerer, at nogen for nylig eller tidligere skulle have påstået (præcis) det modsatte.' Et eksempel: 'Tony Blairs smil ER stivnet lidt på det sidste.'

Hæftet slutter med et velbegrundet ønske: 'God vind: Held og lykke med dit mediedansk!'

Det er en meget medrivende og overordentlig velfunderet gennemgang Skyum-Nielsen giver af udtaleproblemer i medierne. Han har siddet i bestyrelsen i Modersmål-Selskabet, men forlod posten pga. travlhed. Til gengæld må man sige at det foreliggende arbejde er til stor glæde for Modersmål-Selskabets medlemmer, al landsens lyttere og dansk- og retorikundervisere på alle niveauer. Det er ikke så sært at første oplag er udsolgt allerede mens denne anmeldelse skrives.

God vind: Held og lykke med alle hæfterne. Gid de må gavne! Især de journalister de er tiltænkt.

PEDER SKYUM-NIELSEN: Vellyden.

DR Multimedie og Syddansk Universitetsforlag 2003.

64 sider. 99 kr.

Holberg og sproget

AF GEORG SØNDERGAARD

I år er det 250 år siden Holberg døde. I den anledning afholdes der en række arrangementer om Holberg, og vi kan benytte anledningen til at gøre opmærksom på Holberg i sproglig sammenhæng. Holberg, som så at sige grundlagde dansk litteratur, var en usædvanlig sproglig begavelse, hvilket jo fremgår både af hans komedie-digtning og af hans egne betragtninger.

Flere steder i sit omfattende forfatterskab – hvor komedierne kun udgør en ganske lille del – fortæller han således om sine færdigheder i *latin*. (Hele Holbergs videnskabelige forfatterskab er jo på latin). Allerede i skolen var han dygtigere end sine lærere! Dette indgød hos dem en sådan respekt at han indimellem ligefrem tillod sig at være fræk over dem. I sine erindringer fortæller han således:

Jeg husker at Klasselæreren i anden Klasse i Bergens Skole engang tjattede mig let over Haanden med sin Ferle. Det gjorde mig saa gal i Hovedet at jeg uden videre for løs paa ham og nok saa fræk kaldte ham en Ged;- det var hans Øgenavn, fordi han som den eneste af Lærerne havde Gedebukkeskæg. Denne Fornærmelse aad den gode Mand ganske roligt i sig; han nøjedes med – for at vise at han ikke helt var af Stok og Sten – til gengæld at kalde mig et Kid.

Den unge Holberg havde gang på gang afsløret sin lærers usikkerhed i brugen af latinske konstruktioner – både grammatisk og stilistisk; og selv i underskolen var latin jo det fag man brugte flest kræfter på at lære.

Holberg blev Student 1702 og to år (!) efter teologisk kandidat. Det indebærer at han har lært to sprog mere: *græsk* og *hebraisk*. 1704 foretog han sin første Udenlands-rejse, til Holland; den blev efterfulgt af andre, til England, Tyskland, Frankrig og Italien.

Opholdet i England må have været af stor betydning for Holberg hvilket også fremgår af den udførlige omtale det får i erindringerne. Holberg be-

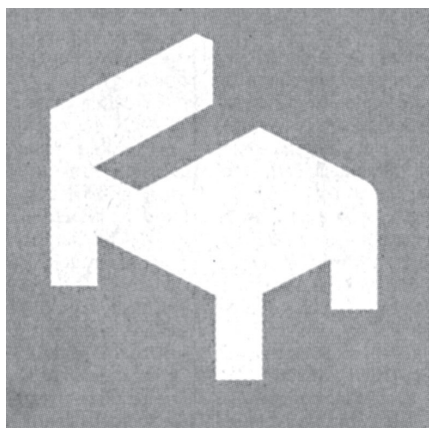
undrede englænderne og deres videnskabelige grundighed:

Englænderne forsker grundigere; derfor gaar de langsomt frem og er Lærde før de synes at være det. Efter min Mening talte jeg Latin langsomt og hakkende, men Englænderne syntes jeg talte det hurtigt og flydende. De gør nemlig meget lidt ud af Øvelser i Talekunsten – jeg traf faktisk kun én der talte et nogenlunde ordentligt Latin, nemlig Dr. Smalridge; selv Bibliotekar Hudson, som dog maa regnes for en af sin Tids store Filologer, var ingen Undtagelse.

Holbergs første bog var en populær Europahistorie, senere skrev han bl.a. sin egen historie, i fire selvbiografiske breve, som oprindelig var skrevet på latin men som allerede i Holbergs levetid blev oversat og udgivet i dansk oversættelse. Også mange andre steder i forfatterskabet har Holberg beskæftiget sig med sproget. I en af sine kendteste epistler eller moralske tanker, den der handler om ”Brug af Fremmedord” har han en række betragtninger over ordene og deres hensigtsmæssighed.

En som lyver udi solut Stiil, hvilket nuomstunder desværre mange Historieskrivere gjøre, kand heller kaldes en Digter end en Poet, der udfører en sandfærdig Materie udi vers. Videre, det Ord Antiqvitet er alle bekiendt, saa at, naar een siges at legge sig efter Antiqviteter, forstaes af alle derved, at han studerer paa gamle Skrifter og Monumenter. Dette Ord have Sprogenes nye Rensere ogsaa forkastet, og i dets Sted betiene sig af det Ord: Alterthum; hvilket heller betyder *Senectus* end *Antiquitas*. Naar man derfor siger: *er leget sich auf Alterthümer*, kand man i en Hast bilde sig ind, at der tales om een, der udi Elskov haver en forderved Smag, saa at han jager mest efter gamle Kierlinger.

På Holbergs tid var det danske sprog ved at stabilisere sig som et kultursprog. Man havde ingen litteratur endnu, og arven fra den klassiske kultur var blevet viderebragt af kristendommen. Holberg havde været rundt i Europa – også i Rom – da han som ældre skrev sine Moralske Tanker.

SAS Hotel Offer

Søger du et hotel til din ferie, kan du nu finde og booke det på www.sas.dk. Vælg mellem 300 tre- til femstjernede hoteller over hele verden. Pris fra 360,- pr. person pr. nat i delt dobbeltværelse.

Hotellerne er alle specielt udvalgte for at sikre, at du får noget for pengene. De ligger centralt, har mange faciliteter og en god atmosfære. Alle priser er specialpriser, som kun tilbydes SAS' kunder.

**Læs mere og book både rejse og hotel
på www.sas.dk**

Offer for en bookning

AF CLAUS TILLING

Hvilket hotel kunne du tænke dig at indlogere dig på?

Det kommer an på hvad jeg søger. Hvis jeg skal overnatte i Ballerup, lyder Hotel Grantoften eller Hotel Lautrup Park som passende tilbud.

Hvis jeg vil bo centralt og luksuriøst i København kunne det være Hotel d'Angleterre, eller det kunne være mere beskedent på Nørrebro i Hotel Nora.

Hvad vil du forvente af SAS Hotel Offer, når du ser navnet som overskrift på en annonce der også viser billedet af en stiliseret seng? Offer for hvad? Flykapring? Er det et hjemsted for samfundets udstødte, eller er der et eller andet sekterisk i det?

Nej, ved nærmere eftersyn af annoncen på forsiden af Weekendavisen 17. oktober 2003 viser det sig at det er engelsk. Det er ikke et offer, det er et tilbud.

Længere nede i annoncen kan man selvfølgelig booke et værelse, det er ikke noget man bestiller længere, det er der intet oprørende i. Det oprørende er når engelsk fortrænger dansk på en så vildledende og på langt sigt skadelig måde. Det er ikke rimeligt at der finder et betydningsskred sted for ordet offer. Et tilbud er en fordel for den modtagende part, det behøver ikke være et offer for den afgivende. Et offer er mere eller mindre smerteligt for den ydende,

det behøver ikke være nogen fordel for den modtagende. Et offer kan man som regel have ondt af. Skal man have det af SAS?

Går vi lidt videre, er der også problemer i forholdet mellem skrift og udtale. Hotel Offer vil have tryktab på Hotel og stærktryk på Offer. Hvis det skal betyde tilbud, bør det sammeskrides til hoteltilbud og være med lille begyndelsesbogstav, (det kan man måske se bort fra i en overskrift).

Formen Hoteloffer er jo heller ikke engelsk, på engelsk har man ikke sammenskrivning af det vi opfatter som sammensatte ord, så den form ser vi bort fra.

Er det nogens fejl? Det er i hvert fald et sammenstød mellem sprogkoder og sproglige forventninger. Og sammenstød er – stødende. Jeg læser stadig danske aviser med forventning om dansk sprogbrug.

Man kunne nemt gøre tilsvarende betragtninger over ordet brand, der bliver brugt energisk som honnørord og som udtryk for et varemærke, og som naturligt har fået verbalformen at brande – men det bliver måske en anden gang.

PS: Kommateringen i ovenstående er i overensstemmelse med det nyligt oplyste kompromis mellem de to hidtidige kommasystemer, der begge er grammatisk baserede.

Dansk sprogværn, tak!

Skal en offentlig instans som Dansk Sprognævn slet og ret registrere og beskrive hvad der bliver sagt og skrevet? Skal det automatisk acceptere alle sproglige nydannelser, smukke og grimme, gavnlige og skadelige, med den lige så automatiske konstatering at "sproget er jo under stadig udvikling, og det kan og skal man ikke prøve at øve indflydelse på"?

Desværre ser det ud til at "de lærde" for tiden er enige om den politik, og det er både ulukkeligt og absurd.

Dansk Sprognævn hævder at det ikke har beføjelse til at sætte normer for hvad der er rigtig eller forkert sprogbrug – dets fornemste opgave synes at være udgivelsen af Retskrivningsordbogen. Men her er der i hvert fald noget der halter, for hvad er den principielle forskel mellem at dekretere, på den ene side hvordan ordene skal staves, og på den anden side hvordan de skal bruges? Hvad er vel den største fejl, at skrive d i gjort, eller at bruge ordet "fordele" så ingen kan vide hvad der menes? Det spørgsmål ville jeg gerne have besvaret fra "kompetent side"!

Jeg har selv været dansklærer i gymnasiet i 35 år, og jeg har i den tid rettet og kommenteret utallige

»Jamen sådan siger vi jo«

stile og haft utallige samtaler med elever om rigtigt eller forkert sprog. Somme tider har jeg mødt argumentet: "Jamen sådan siger vi jo", når jeg har måttet rette i deres sprog. Men en rolig drøftelse har i mange (dog ikke alle!) tilfælde ført til en enighed

om at der nok var god fornuft i retelsen. Tiltog jeg mig her en autoritet som jeg ikke var berettiget til? Aldeles ikke – jeg gjorde blot hvad jeg fik mine

penge for! Ganske som lægen ikke blot konstaterer mine dårligdomme, men også efter bedste evne søger at afhjælpe dem, og som automekanikeren gør det ved min bil, osv., osv. Det er jo det vi har fagfolk til!

Regeringen siger at vi skal have en sprogpolitik. God idé! Begynd med at ændre en smule i retningslinierne for Dansk Sprognævn.

Hvad med, til en begyndelse, at omdøbe det til Dansk Sprogværn? Og lad så de højt kvalificerede fagfolk blive konsulenter og rådgivere, ikke bare registratorer!

FRØDE BISGAARD, pens studielektor
Kong Haralds Vej 8, 9600 Aars

Jeg forstår ikke, hvorfor man ikke vil have en sproglov, så vi kan lave nogle rammer, som forpligter. I stedet for bare at sige, at man "bør" have en dansk sammenfatning af afhandlinger, der er skrevet på engelsk. Med en lov kunne man sige, at afhandlingerne skale have et dansk resumé.

NASER KHADER (R) I FOLKETINGETS DEBAT
OM EN SPROGPOLITIK DEN 23. JANUAR 2004

Man kan ikke stampe eller skrike sig til et bedre sprog. En sådan lov (en sproglov, red.), vil ikke være ret meget stærkere end den række tilkendegivelser, regeringen nu er kommet med. For i den sidste ende er det utrolig svært at regulere sproget.

JØRN LUND, FORM. FOR DET UDVALG,
DER UDARBEJDEDE DEN SPROGPOLITISKE
REDEGØRELSE, I EN KOMMENTAR I POLITIKEN
DEN 24. JANUAR 2004

Ny serie om danskundervisning

AF GEORG SØNDERGAARD

I en artikel i Politiken d. 7. februar står der at 18 procent af alle børn i dag forlader skolen som det man kalder "funktionelle analfabeter". Det betyder jo at de faktisk hverken kan læse eller skrive efter at have gået i skole i Danmark i ti år! Det er en af grundene til at Sprog&Samfund i en række artikler i kommende numre vil se nærmere på hvilke problemer der er i folkeskolen i dag og hvordan de kan få så vidtrækkende konsekvenser for det fag som udgør en af grundpillerne i det danske undervisningsbillede.

De færreste vil vel benægte at danskundervisningens indhold er en af forudsætningerne for dansk kultur. At læse og skrive er i mange henseender det vigtigste af alt hvad vi lærer i skolen. Disse to elementære færdigheder er simpelthen en forudsætning for at vi kan tilegne os ny viden. Det er jo færdigheder der egentlig ikke har noget med selve sproget at gøre men som er en betingelse for at vi overhovedet kan udfolde os i den brug af sproget som er en forudsætning for vores kultur, dens overlevering til os og vores videreførelse af den. Det er jo forklaringen på at danskundervisningen har så stor almen bevågenhed.

Ude i det praktiske liv viser det sig som nævnt at en stor del af de ansatte har problemer med at læse og skrive. Det fremgår således af en ny rapport som Institut for Konjunktur-Analyse netop har lavet for HTS-Arbejdsgiverforeningen. Problemet er særlig udbredt blandt service- og transportvirksomheder, hvor 75 procent mærker til problemerne, mens hver femte virksomhed lider under manglende danskundskaber hos de ansatte i det daglige arbejde.

"Folkeskolen må gøre det bedre, hvis danske virksomheder fortsat skal ligge i top," siger direktør Preben Albæk Petersen, HTS (Handel, Transport og Service). Næstformanden i Danmarks Lærerforening, Stig Andersen mener, at situationen er uholdbar: "Vi kan jo ikke løbe fra tallene, og jeg

medgiver, at der i en række år har manglet den nødvendige bredde i undervisningen. Det er uendelig vigtigt at vi også får fat i de svageste elever. Det er vores ansvar, men omvendt er det for let at skyde skylden på folkeskolen. Det er hverken konstruktivt eller nuanceret," siger Stig Andersen. Rapporten fra Institut for Konjunktur-Analyse viser at problemerne er størst i hovedstadsområdet.

Det er jo de helt elementære færdigheder læsning og læseforståelse, skrivning og skriftlig dansk som der er problemer med. Som Niels Holck siger i Modersmål-Selskabets debatbog "Hvor går dansk hen 2" (1982):

Den dansk-undervisning som har den mest vidtrækkende betydning foregår i folkeskolens 1. og 2. klasse. Her grundlægges de holdninger og færdigheder som får afgørende betydning for brugen af og færdighed i dansk sprog. (s. 9)

Senere i skoleforløbet bliver en række yderligere fagområder lagt ind i danskfaget for at udvide perspektivet. Her kan det ofte se ud som om de mange fag svækker det som undervisningen egentlig sigter imod således at slutresultatet bliver at eleverne i mange henseender er svagere stillet end tidligere. Et af de områder hvor dette er påfaldende, er det skriftlige. Således har der været gennemført undersøgelser som har vist at danske skoleelever mangler stavetræning.

Planen for serien er at en række specialister vil give hver sin oversigt over hvordan danskundervisningen gennemføres inden for hvert af deres områder fra folkeskole til universitet. Der er jo stor variation og stor spredning i valg af mål og metoder. Ikke mindst når det gælder det aspekt der interesserer os: det sproglige. Det vil fremgå tydeligt af flere af de planlagte indlæg.

Det første bringes i næste nummer og er skrevet af undervisningsinspektør Ulrik Herskind, Undervisningsministeriet. Det giver en oversigt over hovedpunkterne i folkeskolens danskundervisning.

I senere indlæg vil danskundervisningen i en række andre institutioner blive præsenteret og kommenteret. Det gælder således gymnasium, seminarium, universitet.

Matador: De spiller pivende falsk ...

AF JØRGEN LEISNER

Med sin søn Ulrik som testperson undersøger Jørgen Leisner i 2. del af sin artikel om Matador-serien, i hvilket omfang ord, udtryk, vendinger og talemåder er udgået af talesproget eller er på vej ud. Artiklen omhandler seriens sidste 12 afsnit.

Helle Virkner som Elisabeth Friis spiller en Beethoven-sonatine i Matador, dog i denne scene en julemelodi.
Foto: Else Tholstrup. DR.

Sproget i Matador karakteriserer præcist personernes herkomst og placering i det sociale hierarki.

Hos familien Varnæs, bankdirektørens, er der højt til loftet, og man taler pænt og kultiveret. Der sidder fruene til stads. Bankdirektør Varnæs, der er uddannet jurist, hævder, at sagfører Skjold Hansen bærer kappen på begge skuldre, altså både er forsvarer og anklager, og han mener, at Maud Varnæs skal *kaste glans* over familien med sin malerkunst. Hos Varnæs maner man til besindighed, og bankdirektøren anbefaler sin hustru at fordele sin gunst. Min søn ryster på hovedet: der er ingen af disse udtryk, som vækker genklang; de er simpelthen antikverede.

Frøken Friis, Mauds søster, er også dannet. Da Laura vægrer sig ved at modtage hendes invitation

til middag på Postgården, – ”der har jeg aldrig været!” – svarer frøken Friis: ”Så, nu ikke flere ophævelser!”

Maud på sin side advarer sin mand om ikke at komme med indiskrete oplysninger i børnenes påhør. Og ægtemanden returnerer i sin sølvbryllupstale: Vel har du undertiden ladet dig gå på af alle de små fortrædeligheder, men under de virkelig store anslag var du stærk som en elefant! Ulrik kender hverken til ophævelser, påhør, anslag eller fortrædeligheder. Det er mørk tale. Desværre...

Serien rummer også nogle interessante bibelcitat. Maler Hansen, kaldet Fede, betror grisehandler Oluf Larsen, at Rødes veje er *uransagelige* (ligesom Herrens!). Det kan være, at han har hørt efter i religionstimen, hvis han da ikke ligefrem går til høj-

**Så, nu ikke flere
ophævelser!**

Som fru muremsterinde Jessen er Bodil Udsen både bondefin og har trykken for tarmene.
Foto: Else Tholstrup. DR.

messe med lilleemor. Iben har en julegave til Kresten Skjern: ”Det er min fars hoved på et fad”. En belønning, som Salome forlangte i form af Johannes Døberens, da hun dansede de syv slørs dans for kong Herodes. Ingrid diskuterer enlige mødres problemer med sin mand, som påstår, at børn vel altid er en velsignelse: ”Åah, Mads, nu er du en hykler og *farisær!* Endelig taler Inger Jørgensen om, at hun synes, at det er hårdt at modtage nådsensbrød, altså barmhjertighedsgjerninger, fra søsteren Emily. Min søn er ikke just stor i den hellige skrift!

Laura, kokkepige hos Varnæs, omtaler indimellem sig selv i tredje person: ”En anden én gør jo kun det, man har fået beskud på!”. I dag holder man sig til ”man” – det gælder, pudsigt nok, også kronprins Frederik, hvor beskeden og selvdudslettende skal man være?

Laura diskuterer påklædning med Agnes, som røber en vis forfængelighed: ”Det har man af at være pyntesyg.” Da Varnæs-familien anskaffer sig høns under krigen, er det Laura, som må give fjerkræene æde. Og muremster Jessens kone betegnes kun

som *bondefin!* Gid hun må *kløjs* i kakaolikøren!

Min søn melder pas til det hele.

Samme muremsterinde har nogle vidunderlige replikker. ”Jeg tager gerne en kage, men kun fordi jeg trænger. Det gør jeg altid efter and. I forfjor var jeg *færdig ved at dø*, fordi doktor Hansen havde frarådet det søde. Nu holder jeg mig til den kloge mand fra Brydelev, som kurerede mor med *strygninger*, ja med kærnemælk.” Bodil Udsen er ubetalelig i rollen med den urkomiske sjællandske dialekt, når hun sidder og udbreder sig om sin ”trykken for tarmene”.

Grisehandler Oluf Larsen har også sin egen jargon. Under kortspillet i Jernbanerestauranten samler han de vundne stik ind og tilføjer: ”Så er det denne vej, hønsene skraber, og ”så er det bare her med din søsters sommerløn”. Jeg skal ikke gøre mig klog på disse talemåder i Davoserjas, Præmiewhist og Bedstemor med slag i. De er utvivlsomt autentiske.

Musik og et musikudtryk

Mens replikkerne er tidens og miljøernes, er musikken både i overensstemmelse med tiden og tidløs. Hovedtemaet, kendingsmelodien, er komponeret af Bent Fabricius-Bjerre. Melodien er både charmant og iørefaldende, lige til at nynne med på, og basgangen giver minder om Bachs H-mol messe. Ikke dårligt, min kompliment! Temaet varieres hele tiden, nogle gange arrangeret som kammermusik, andre gange med fuldt orkester. I de lyse forårsscener ændrer komponisten taktarten fra 4/4 til lys og glad 3/4 valsetakt. I de dystre scener under krigen

høres en faretruende tremole ... Det er mesterligt. Den øvrige musik er i øvrigt særdeles velvalgt. Elisabeth Friis spiller en lille Beethoven-sonatine, trioen spiller Brahms, men det

mest bevægende tema er dog den langsomme sats fra Mozarts store klaverkoncert i A-dur, som ledsager Elisabeth Friis' sjælelige krise. Det er intet mindre end hjertegribende.

Op nu til artiklens overskrift ”De spiller pivende falsk”. Ordene er lagt i munden på fru Violet Vinther fra danseskolen om Misse Møghe, og udtrykket bruges også af Ingeborg Skjern, frk. Elisabeth Friis og dr. Hansen og organistvikaren lærer An-

Min søn er ikke just stor i den hellige skrift!

"En anden én gør jo kun det, man har fået besked på!" – Elin Reimer som kokkepigen Laura, her sammen med Malene Schwartz som Maud Varnæs. Foto: Rolf Konow. DR.

dersen. Som klaverspiller må jeg studse en kende. Jeg kan i hvert fald ikke spille falsk på et klaver, der er stemt, fordi tonedannelsen ikke ligger i mine hænder. Jeg kan spille forkert (det hedder bøffer), der kan være dårlig frasering, intonation, kort sagt fortolkning, uregelmæssigt tempo, men falsk, nej! Jeg har drøftet problemet med en del musikere, som deler denne betragtning. Det kan medgives Lise Nørgaard, at "falsk" kan være den folkelige udtryksmåde om en pianist eller organist, som spiller elendigt, men vi er ikke så glade for, at udtrykket lægges i munden på musikere som frøken Friis og dr. Hansen. Det skurrer i ørerne, for de udtaler sig mod bedrevidende.

Generelt gælder dog for Matador-seriens samtlige 24 afsnit, at man ikke kan tage dem i unøjagtigheder, og at netop de rigtige vendinger og pudsigte udtryk er en betydelig klangfarve i spillet, både som indramning af tiden, som realistisk billede af forskellige miljøers samtalemåde, og som charmerende træk ved de enkelte typer. Samtidig fortæller sproget hørt med nutidens ører, hvor meget det udvikler sig. Tre generationer efter Matador, og der er fænomener, der er ukendte, og vendinger, der ikke forstås. På den måde er Matador-serien også blevet en dokumentation af fortiden.

Her blot til sidst summarisk en række udtryk og

fænomener, som nutiden står fremmed over for: "Det er nu hendes lyst", "kævlerier", "svanesang", "gået over styr", "varetage interesser", "storagtig", "obsternasig", "vigte sig", "kontrafej", "sæderne er i forfald", "at gøre anstalter", "løbe spidsrod", "at være tykhudet", for ikke at tale om "at overvåge husholdningen", "en mellemmad", "et spirella-korset", "en madkæreste", "løbesod", "en latinskole", smørrestatningen Ramona og Husmoderforeningen. Læserne kan selv fortsætte...

JØRGEN LEISNER er pensioneret bibliotekar.

Det er meningsløst at tale om en egentlig sproglov. Man kan jo ikke udstede bøder, når folk siger øh. For hvad skulle konsekvensen være, hvis man ikke overholdt loven?

BRIAN MIKKELSEN (K), KULTURMINISTER

Generalforsamling 2004

Torsdag den 27. maj kl. 17

Modersmål-Selskabet indkalder hermed til ordinær generalforsamling i henhold til vedtægterne torsdag den 27. maj kl. 17. Generalforsamlingen finder sted i

Medicinsk-Historisk Museum, Bredgade 62

med følgende dagsorden:

Valg af dirigent

Årsberetning

Aflæggelse af regnskab

Fastsættelse af kontingent

Indkomne forslag

Valg af bestyrelsesmedlemmer

Eventuelt

Forslag, der ønskes behandlet på generalforsamlingen,
må være formanden i hænde senest den 13. maj.

Vi serverer en forfriskning

Efter generalforsamlingen vil der ca. kl. 18 være rundvisning på museet. Deltagere i rundvisningen skal tilmelde sig hos Bent Pedersbæk, tlf. 36 47 40 65 eller på e-mail benditto@image.dk

Modersmål-Prisen til Erik Hansen

Professor Erik Hansen kan trække sig tilbage, så meget han vil, han er og bliver dog *sprogprofessoren* for omkring 40 årgange af danskere. Alle har mødt ham, hvad enten de ved det eller ej, direkte gennem hans lange række af lærebøger eller indirekte gennem lærere i folkeskole, gymnasium og ved universiteter og seminarier. Eleverne har måske grædt over det genstridige sætningsskema, men klogere på deres sprog er de blevet.

En magtfuld mand i dansk sprog har Erik Hansen også været som mangeårig formand for Dansk Sprognævn. Kyndigt og engageret har han som videnskabsmand iagttaget sprogets liv og udvikling og på den baggrund givet besindig vejledning. Spro-

get kan og skal ikke lægges i lænker; respekten for det levende sprog er den holdning, der har kendetegnet hans virke – ofte til ærgrelse for mere sprogekonservative sjæle.

Med respekt for videnskabsmanden vil Modersmål-Selskabet med sin pris især hylde formidleren Erik Hansen. Som flittig avisskribent og mundtligt bl.a. i radioens ”Sprogminuttet” har han gang på gang sat os på forundringsbænken over vort sprogs finurlige nuancer og mangfoldighed – altid med lune og sprudlende med eksempler fra litteratur og dagligdag.

Tak for belæring og sprogfryd hr. professor.

Prisoverrækkelsen finder sted til efteråret og vil blive nærmere annonceret.

BENT PEDERSBÆK